เขียนโดย ม.ล.ชาญโชติ ชมพูนุท
วันพุธที่ 28 ตุลาคม 2020 เวลา 13:35 น. -

#ประชาธิปไตยสายตรง (๓)

#ประชาธิปไตยทางตรงของสวิส

สวิตเซอร์แลนด์หรือสวิส มีประชากรอยู่ 8.5 ล้านคน มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ 700 ปี ประมาณประวัติศาสตร์ไทยนับแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงแห่งอาณาจักรสุโขทัย มีขนาดประมาณครึ่งหนึ่งของภาคเหนือของไทย แต่รายได้ต่อหัวสูงอันดับต้นๆ ของโลก มากกว่าไทยสิบกว่าเท่า

สวิสมีหลายเชื้อชาติและภาษา หลักๆ คือเยอรมัน (62%) ฝรั่งเศส (23%) อิตาเลียน (8%) และอีกประมาณ 0.5% พูดภาษาโรมันช์ ภาษาเก่าแก่ท้องถิ่นทางใต้ อย่างไรก็ดี สวิสมีคนต่างชาติอาศัยอยู่ถึง 2 ล้านคน หรือประมาณ 25% ของประชากร ทั้งแบบถาวรอย่างแรงงานที่มาทำงานหลายสิบปี หรือมาทำงานในองค์การระหว่างประเทศ หรือผู้อพยพ

สวิสเป็น “ประเทศ” ในระบอบสหพันธรัฐเมื่อปี 1848 หรือเมื่อ 172 ปีมานี่เอง โดยประกอบด้วย 26 เขตปกครอง (canton) หรือประมาณ “จังหวัด” ของบ้านเรา มี 2,222 เทศบาล

สวิสมีรัฐบาลกลางที่ประกอบด้วย 7 คน เป็นผู้แทนจากพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกจากประชาชนทุก 4 ปี ใน 7 คนนี้จะเวียนกันเป็นประธานทุกปี เราจึงไม่ค่อยได้ยินว่าใครเป็นประธานาธิบดี เป็นนายกรัฐมนตรีของสวิส เป็นการปกครองที่ “รัฐบาล” มีอำนาจและมีเสียงน้อยที่สุดในโลกก็ว่าได้ เพราะยกอำนาจไปให้ “ประชาชน” และ “จังหวัด” เกือบหมด

ที่สวิส ประชาชนมีการโหวตปีละ 4 ครั้งในระดับประเทศ โดยไปลงคะแนนในข้อเสนอประมาณ 15 เรื่อง ส่วนในระดับจังหวัดและระดับเทศบาลนั้นอีกมากมายนับไม่ถ้วน ประหนึ่งว่าเป็น “ส.ว.” กันทุกคน ที่จะต้องร่วมตัดสินใจในกฎหมายกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน แต่คนสวิสก็ให้ความเคารพต่อเสียงส่วนน้อย ประชาธิปไตยไม่ใช่ “ซีโร่ซัมเกม” ที่ผู้ชนะเอาหมด

เขียนโดย ม.ล.ชาญโชติ ชมพูนุท
วันพุธที่ 28 ตุลาคม 2020 เวลา 13:35 น. -

ประชาธิปไตยทางตรงแบบสวิส บางครั้งก็เรียกว่า กึ่งทางตรง (semi-direct democracy) เพราะมีรัฐสภา มีส.ส.ที่ได้รับเลือกด้วย แต่ก็มีการแบ่งหน้าที่กัน เพียงแต่อำนาจสุดท้ายต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจหรือ “รับรอง” ประมาณว่า ประชาชนทุกคนเป็น “ส.ว.” กันหมด “สภาประชาชน” จึงคล้าย “วุฒิสภา” ที่ทำหน้าที่รับรองกฎหมายต่างๆ และเสนอได้ด้วย

ประชาธิปไตยทางตรงของสวิสมีเครื่องมือสำคัญ คือ การลงประชามติ ซึ่งมี 3 แบบ คือ แบบบังคับ, แบบการริเริ่มของประชาชน, และแบบเลือกได้ ถ้ามีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ทุกคนต้องไปลงประชามติ
การเรียกร้องแก้ไขรัฐธรรมนูญสามารถทำได้โดย “การริเริ่มของประชาชน” ที่ต้องรวบรวมรายชื่อผู้เห็นด้วยให้ได้
100,000
คนภายใน
18
เดือน
นอกนั้นมีประเด็นอื่นๆ ที่ภาคประชาชนรวบรวมรายชื่อ
50,000
คน และ
8
จังหวัดเห็นด้วย สามารถเสนอเพื่อให้มีการลงประชามติในระดับชาติได้ เช่น เมื่อปี
2016
มีประเด็นเรื่อง “รายได้พื้นฐานถ้วนหน้า” (
UBI)
ที่ประชาชนร้อยละ
77%
ลงมติไม่เห็นด้วย

หรือการเสนอให้ออกกฎหมายให้คนงานมีเวลาพัก
6
สัปดาห์ต่อปี ก็ตกไปเช่นเดียวกัน
หรือ อาจเรียกร้องให้มีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับประเทศอื่นๆ ก็ได้ เช่น เมื่อไม่นานมานี้ ที่มีการเสนอให้ยกเลิก “พรมแดนเปิด” กับประเทศอียู สวิสไม่ใช่สมาชิกของอียู แต่มีข้อตกลงหลายอย่างร่วมกัน อย่างการทำวีซ่า การผ่านแดนอิสระกับประเทศอียู ซึ่งคนสวิสส่วนหนึ่งเห็นว่า ข้อตกลงนี้ทำให้เกิดปัญหาผู้อพยพที่ไม่อาจควบคุมได้ แต่ผลการลงประชามติ คนสวิสส่วนใหญ่อยากให้คงเดิม เพราะได้ประโยชน์กับคนสวิสเองมากกว่า ที่ไปศึกษาไปทำงานอยู่ในประเทศอียูหลายแสนคน
การเสนอของประชาชนให้มีการตรากฎหมายที่ผ่านมาร้อยกว่าปีมีอยู่
180
ครั้ง ปรากฏว่า มีเพียง
78
เรื่องเท่านั้นที่ประสบความสำเร็จ คือ ได้รับการรับรองจากประชาชนส่วนใหญ่ที่ลงมติเห็นชอบ
การลงประชามติของสวิสมีคนออกไปหย่อนบัตรไม่ถึงครึ่ง (ประมาณร้อยละ
48)
แต่การวิจัยพบว่า ประชาชนคนสวิสพอใจกับระบอบประชาธิปไตยทางตรงเช่นนี้ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับปราะชาธิปไตยในโลกบอกว่า เปอร์เซนต์การออกไปลงคะแนนไม่ได้วัดความเป็นประชาธิปไตยเสมอไป เพราะการไปลงคะแนนต่ำอาจหมายถึงประชาชนพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ พอใจในการมีสิทธิมีเสียง อย่างกรณีสวิส ความจริง การลงประชามติหรือประชาธิปไตยทางตรงเป็นประเพณีที่ทำกันมากว่า
700
ปี ในบาง “จังหวัด” ก่อนจะเป็นระดับสหพันธรัฐ ปัจจุบันนี้มีการลงประชามติในแต่ละจังหวัดแตกต่างกันไป บางแห่งมากบางแห่งน้อย รวมไปถึงการลงมติในระดับเทศบาล ที่มีกระบวนการตามมาตรฐานของเขา (คงแตกต่างจาก การทำประชาคมตามหมู่บ้าน หรือตามอบต. เทศบาลของไทยเรา)

เขียนโดย ม.ล.ชาญโชติ ชมพูนุท
วันพุธที่ 28 ตุลาคม 2020 เวลา 13:35 น. -

ตัวอย่างประเด็นที่มีการลงประชามติในระดับชาติ เช่น การห้ามสร้างสถานีนิวเคลียร์ การก่อสร้างทางรถไฟใหม่ในเทือกเขาแอลป์ รัฐธรรมนูญใหม่ การควบคุมการอพยพ การยกเลิกกองทัพ การเข้าร่วมสหประชาชาติ การลดชั่วโมงทำงาน

การเปิดตลาดไฟฟ้า เป็นต้น

แม้ว่าประชาธิปไตยทางตรงของสวิสจะได้รับคำชมจากทั่วโลก และเป็นโมเดลที่หลายประเทศอยากนำไปใช้ แต่คงทำไม่ได้ทั้งหมด เพราะมีประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ภูมิรัฐศาสตร์และบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

แต่ประชาธิปไตยทางตรงจุดอ่อนเช่นเดียวกัน หนึ่งในนั้น คือ ทำให้พรรคการเมืองอ่อนแอ เพราะไม่ได้มีอำนาจเหมือนในประเทศประชาธิปไตยทั่วไป สภา ส.ส.ไม่ได้มีอำนาจมากมายเพราะถูกคานด้วยอำนาจของภาคประชาชนที่ทำตัวเป็นเหมือน “วุฒิสภา” หรือมากกว่าเสียอีก

ภาคประชาชนของสวิสเข้มแข็ง เพราะมีส่วนร่วมทางการเมือง สามารถ “ปกครองตนเอง” ในความหมายดั้งเดิมของ “ประชาธิปไตย” (ภาษากรีก demos แปลว่าประชาชน kratos แปลว่าปกครอง) และที่สำคัญ มีกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดเวลา เพราะก่อนการลงประชามติในทุกระดับ ที่ดูเหมือนทำกันตลอดเวลาประหนึ่งประชาชนคือ “ส.ว.” นั้น มีการอภิปราย ถกเถียง นำเสนอข้อมูลเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยในประเด็นนั้นๆ จากฝ่ายต่างๆ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันในที่สุด

ระบบการเมือง และเศรษฐกิจเมืองสวิสน่าสนใจมาก เสียดายว่า ข้อมูลที่ไกด์ไทยบอกกับนักท่องเที่ยวเวลาไปสวิสแทบไม่ได้มีอะไรเกี่ยวกับการเมืองสวิสเลย สวิสจึงเป็นเพียงประเทศในฝันที่ใครๆ อยากไปเที่ยวชมภูมิประเทศสวยงาม บ้านเมืองเจริญพัฒนา (จากที่เคยไปมากับทัวร์หลายปีก่อน และที่ได้ฟังจากคนอื่นๆ ที่ไปกันมา) คนไทยอยากไปซื้อนาฬิกาโรแลกซ์ ช็อคโกแล็ตอร่อย อยากไปชมยอดเขามัตเตอร์ฮอร์น (หรือแซร์วิโนในภาษาอิตาเลียน หรือแซร์แวงในภาษาฝรั่งเศส) ที่สวยที่สุดของเทือกเขาแอลป์ อยากนั่งกระเช้าไฟฟ้าหรือรถไฟขึ้นไปเล่นหิมะบนยอดเขา ถ่ายรูปสวยๆ มาอวดมาแชร์เพื่อนฝูง

เขียนโดย ม.ล.ชาญโชติ ชมพูนุท
วันพุธที่ 28 ตุลาคม 2020 เวลา 13:35 น. -

นอกจากการเมือง สวิสมีบทเรียนมากมายในด้านเศรษฐกิจและสังคมให้เรียนรู้ ซึ่งไม่ได้มีแต่เนสเล่ โรแลกซ์ ช็อคโกเล็ตลินด์ นาฬิกายี่ห้อดัง แต่มีเรื่องพัฒนาการการจัดการท่องเที่ยว เรื่องเศรษฐกิจชุมชน เรื่องการประกอบการขนาดย่อมที่น่าเรียนรู้อีกมาก

ถ้าจัดไปดูงาน ผสมผสานกับการไปเที่ยวก็คงไม่น่าเกลียดเท่าไร เพียงแต่จะไปทัวร์หรือไปดูงานมากกว่าเท่านั้น

เสรี พพ 27 ตุลาคม 2020